

Dávid Áron

MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN LEZUHANT BRIT BOMBÁZÓ JÁSZSZENTANDRÁSON

Közel tizenöt évvel ezelőtt hallottam arról, hogy Jászszeptandráson lezuhant egy repülőgép a második világháborúban. A hadtörténelem iránt mindig is érdeklődőként elhatároztam, hogy kikutatom és feldolgozom annak történetét. A hatvan évvel ezelőtti eseményeknek még élő szemtanúit, akkori fiatalokat kerestem fel, először még csak „relikvia” gyűjtés miatt, később pedig az események felelevenítése céljából. A hosszas levelezések és beszélgetések meghozták a gyümölcsüket, így a szerencsétlenül járt repülőgép és személyzetének tragédiája után hatvan évvel elkészült ez a kis írás, amivel emléket szeretnék állítani előttük.

1944 júliusában a szovjet csapatok elfoglalták a Baltikumot és Belorussziát. Ugyan-ez év augusztus 20-án nagyszabású támadás indult Jasi-Kisinyov irányába, amelynek fő célja Románia háborúból való kikapcsolása és a német „Dél Ukrajna” hadseregcsoport szétverése volt. Ugyanakkor a szövetséges hadászati légierők elsődendő feladata a szovjet haderők támadásainak hadászati biztosítása volt. A Romániában lévő német szárazföldi csapatok és repülőalakulatok megmaradt részeit Magyarországra, Bulgáriába, majd jugoszláv területekre vonták vissza. A sorozatos és nagy erejű angol-amerikai és szovjet légitámadások célja az említett német hadseregcsoport szétzúzása és a német-magyar légierő megtörése (kiiktatása) mellett a magyar, észak-szerbiai és dél-erdélyi vasúti csomópontok bombázása volt. Ezzel nemcsak a német visszavonulást nehezítették, de a német-magyar csapatok nyugat-keleti átcsoportosítását is. 1944 augusztusában nemcsak a légi, hanem a szárazföldi hadműveletek is elérték a Magyar Királyság területét.

E rövid történeti áttekintés után elevenítsük fel, mi történt azon az augusztus 22-én napon. Az amerikai légierő 530 darab B-17-es (Flying Fortress) és B-24-es (Liberátor) bombázói az osztrák – Bécs környéki – és sziléziai olajtárolókat támadta. A német vadászvédelem és a 101. honi vadászosztály kisebb kötelékek bevetésével próbálta zavarni a bombázók „felvonulását”. Az angol légierő 205. bombázó csoportja – amelyet már az észak-afrikai hadjárat során bevetettek – Olaszországba való áttelepítésük után részt vettek a Frantic V. fedőnevű harcmozdulatokban. Az alakulat Wellington és Hallifax nevű bombázói Budapestet és a miskolci rendező pályaudvart bombáztak. Ennek a bombázórajnak volt a tagja az a gép is, amelyik Jászszeptandráson lezuhant. A Jászvidék 1944. augusztus 26-i számában a következő írás jelent meg: „Folyó hó 22-én éjjel 11 óra után a helyi légvédelem figyelő szolgálat Jászszeptandrás

község irányából az ellenséges repülőgépmozdulatokkal kapcsolatos tüzet jelzett. Mint később kiderült, az éj folyamán a község határában a vásártér és a temető közötti kiterjedt területen egy ellenséges kétmotoros bombázógép ismeretlen körülmények folytán kigyulladt és a levegőben felrobbanva mintegy négyzetkilométeres körzetben szerte hullott. A bombák csak részben oldódtak ki, és több helyen a földbe fúródtak. Az egyik présház mellé 2 db 500 kg-os bomba esett, melyek közül az egyik felrobbant és több épületben kárt okozott. A gép 5 főnyi legénysége szörnyethalt...” Mi is történhetett azon az éjjelen Szentendrason?

A RAF 205. BG, 231. Wingjébe tartozó 37. és 70. század az esti órákban kapott felszállási parancsot Olaszországból. A Tisza vonalát követve kellett a miskolci pályaudvart bombáznuk. Az a repülőgép, amelyik Szentendrason lezuhant a 37. századba tartozott, és 20.01 órakor szállt fel a Foggia melletti Tortorella nevű repülőtérről. Mielőtt célpontját elérte volna, valószínűleg már Magyarország felett találatot kapott, és „sebesülve” repült tovább. A szolnoki légvédelem nem volt túl erős, így valószínűbb, hogy az Újvidéken állomásozó német III/NJG-6 osztály 9. századába tartozó Messerschmitt Me-110G4 éjszakai vadászgép löhette meg. A magyar éjszakai vadászoknak ekkor nem voltak lelővéseik, a németek azonban minden este 5-6 gépet semmisítettek meg. Ez a Wilhelm Johnen vezette német egység Szombathelyről települt át július 28-án Újvidékre, ahonnan a további bevetéseiket hajtották végre. Működési körzetük Belgrádtól Rozsnyó vonaláig terjedt. Augusztus 22-én este 8 órakor riasztották őket, hogy angol berepülés van az Adriánál, észak-keleti irányban. Hat gép felszállt, további hat pedig készenlében maradt. Az első támadást Johnen vezette a Dél-Alföld felett, és lelőtt egy Halifax II. típusú bombázót. A bevetés három óra hosszat tartott, amely idő alatt lelöttek 9 brit gépet, 2 saját gépük csak lövéstől sérült meg. 23-án hajnali 03 órakor a készségi hat éjjeli vadász is felszállt, és a visszatérő bombázók közül 5 gépet lelöttek. Ebben a harc cselekményben sérülhetett meg az a repülőgép is, amely Szentendrás fölött felrobbant. A Wellington Mk X típusú közepes éjszakai bombázó széria száma ME956 volt, azonosító kódja pedig 'LF-'. A két 1585 Le-s kétsoros csillagmotorral ellátott bombázó 19,67 méter hosszú, 5,34 méter magas és 26,25 méter hosszú volt. A hat darab 7,7 mm-es Browning géppuska mellett 2720 kg bomba alkotta a fegyverzetét. Legnagyobb sebessége 408 km/h volt, szolgálati magassága 7325 m, hatótávolsága pedig 2125 km. Öt főnyi legénysége közül négy angol egy pedig dél-afrikai származású volt:

V.W. Westlake főhadnagy 329019V – pilóta (SAAF), 21 éves

W.E. Guy törzsőrmester 1549567 – navigátor (RAF), 23 éves

E.R. White hadnagy 162107 – bombakezelő (RAF), 22 éves

F. Smith törzsőrmester 1604987 – rádiós/légi lövész (RAF), 20 éves

R. Brown törzsőrmester 1107901 – másodpilóta/légi lövész (RAF), 22 éves

Az éjjeli órákban felrobbant repülő darabjai szétszóródtak Jászszentandrás nyugati felén, amelyet akkor Vajda-szöllőnek neveztek. Szerte szóródó darabjai több tanya

udvarába is beestek – amiről a már idézett újságcikk is beszámolt –, de polgári áldozata nem volt: „...*Hatalmas géproncsok estek Fehér Mihály munkás kis udvarára, ugyannyira, hogy azon minden helyet elfoglaltak, azonban a házbélieknek az ijedségen kívül semmilyen baja nem történt. Hasonló esete volt Nagy M. Sándor földművesnek, akinek lécs és kóré kerítését a lehulló égő géprészek felgyújtották, de a közvetlen mellette lévő lakást a lángok megkímélték. A még korábban földet ért benzintartály egy távolabb lévő istállót gyújtott fel. Több hasonló tűz keletkezett, de nagyobb anyagi kár nem történt...*” A robbanás következtében az öt főnyi legénység azonnal szörnyethalt. Egy kivételével mind összeégtek, és a robbanás darabokra tépte őket. A felriadó szentandrásiak közül sokan már akkor kimentek megnézni az égő roncsokat. Még másnap is leventékkel kellett őriztetni a szétszóródott darabokat, hiszen többen szerettek volna kisebb-nagyobb fémdarabokat hazavinni. A holttesteket a temető mellé vitték, a roncsokat pedig a csendőrpület udvarán gyűjtötték össze. Torba Ferenc így ír visszaemlékezésében: „...*Láttam összeégett emberi testmaradványokat, csak egy pilóta maradt viszonylag épen, de már ő sem élt. Rózsavölgyi Gergely levente-oktató fényképezte a roncsokat, Éles Jóska bátyám szerelgette, nézegette a gép maradványait. Engemet pedig a csendőrök és segítők zavarásztak és futottam az egyik helyről a másikra. Felkaptam egy darab fémet a roncsokból, és visszaszaladtam szüleimhez. (...) Torba nagyapámnak megmutattam a repülőgépdarabot. Ő igen elcsodálkozott és mondta is, hogy könnyebb anyagból csinálják a repülőt, mint az agácfa...*” A holttesteket leventékkel vitették ki a temetőbe.

A háború után a temető szélén eltemetett katonákat exhumálták, és Solymárra, az angol katonai temetőbe szállították át őket, ahol a mai napig megtalálható a sírjuk. A bombázó valamire való darabjait már az éjjel elkezdték szedegetni a település lakói, ami érthető is, hiszen a háború miatti nehéz gazdasági helyzetben akár egy csavarnak is nagy értéke volt. Évtizedek múltán azonban értéküket veszítették, és sok darab a MÉH „áldozata” lett. Apróbb darabokat azonban néha az ásó még ma is a felszínre hoz. Kis fémlemezkek, csavarok, bombaszilánkok stb. kerülnek elő. A régebben összegyűjtött darabok közül néhányat, amelyek elkerülték a fémgyűjtéseket, az utóbbi években sikerült megszerezniem. A falusi találékonyság gémeskút nehezekként, ruhaszáritó kötél tartóként, satuként, vagy akár kerékpár villaként is használta őket.

A Jászszentdrás felett felrobbant bombázó esete csak egy a több száz hasonló közül. A háború szörnyűségeit mindegyik fél elszenvedti, és évek múltán egykori ellenségeivel kezdet fogva közösen segítik a hősi halált halt honfitársaik emlékét ápolni. Ezt tettem most, mikor felkutattam és leírtam az alig húsz éves „fiúk” és vasmadaruk történetét.

Ezúton is megköszönöm Jánkfalvi Zoltánnak, Sárhidai Gyulának és Alan Thomasnak (London), hogy lelkesen és kitartóan segítették kutatásomat. Köszönöm továbbá Agócs Tibornak, Faragó Lajosnak, Fehér Sándornak, Kiss Bélának, Kozma Lászlónénak, Kóczyán Sándornak, Ossik Emánuelnek, Perlaki Józsefnének, Sipos Istvánnak, Torba Ferencnek és id. Varga Jánosnak a kutatás tárgyi és szellemi segítségét.

Felhasznált irodalom:

PATAKY Iván-ROZSOS László-SÁRHIDAI Gyula: Légi háború Magyarország felett
2. Budapest, é.n.

Kenneth MUNSON: A II. világháború repülőgépei. Budapest, 1994.

STARK Tamás: Hadak útján. Budapest, 1991.

Jászvidék, 1944. augusztus 26, 2.o.